

У свою чергу, культурні зміни, пов'язані з зародженням нових цінностей і мотивацій (соціальних, етичних, духовних), повинні стати невід'ємною основою світогляду самих широких мас населення.

У цьому контексті зростає роль культурної політики, оскільки збереження культурного середовища - задача не менш істотна, ніж збереження навколишньої природи.

Анатолій Сушко,
кандидат історичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

Ольга Каретна
кандидат політичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Соціокультурний підхід дозволяє нам більш адекватно осмислити сучасні суспільно – політичні реалії, по-перше, це відмежуватись від однобокого бачення політичної системи та її інститутів, а по-друге – компоненти політичної культури розглядаються як характеристика повноти реалізації всіх сутнісних можливостей суб'єкта в сфері політичних відносин. Тому, все більше уваги звертають на аналізі інтерпретації поняття «соціокультурний» в рамках домінуючої тенденції новітньої гуманістики розглядати людську діяльність у культурному вимірі. Різні проблеми соціокультурної ідентичності, соціокультурного світу України розкрито в працях Л. Малес., А. Сокурянського., М. Юрія та інших .

Соціокультурний підхід передбачає інтегрований розгляд суспільства культури та індивіда і дає змогу розрізняти традиційні і ціннісно – раціональні дії.

В розвинутих демократичних державах на трансформацію політичної культури та культури в цілому діє громадське суспільство. Воно суттєво впливає на діяльність органів влади і державного управління та через існуючу політику – правову модель взаємодії йде процес становлення демократичного типу політичної свідомості, формується політична поведінка активного громадянина. Подібний варіант отримує необхідну стійкість лише поетапно і за умови входження в реальну політичну діяльність більшості громадян, що представляють всі соціальні групи даного суспільства. В ньому ефективніше впроваджуються, а головне, діють нові інститути, скорочуються терміни пошуку виходу з кризи, швидше набувають чинності цивілізаційні орієнтири.

Багато науковців розглядають теорію цивілізацій як більш універсальну парадигму, що якісно поєднується з соціокультурним поглядом на історію, порівняно з формаційним підходом, якій домінував у соціально – політичних поглядах наприкінці XX ст. Новий погляд на фактор культури в колективних самоідентифікаціях поступово змінює пріоритетність економічного базису, який, на думку прихильників традиційного підходу був визначальним в характеристиці функціонування будь – якого соціуму на всіх стадіях його розвитку. Звичайно, проблема ресурсів культури, вміння адекватно ними розпоряджатися є досить багатогранною і неоднозначною проблемою. Її нове розуміння розглядається як поле множинності, відмінностей та розрив в історичному розвитку. «Культура – це вияв інтерпретативної суб'єктивності людини у ставленні до себе і свого світу. Вона просто таки ідентична з ментальним процесом надання чи творення змісту, без якого людське життя було б неможливо» (3, с. 50-52).

Так на думку Л. Нагорної «у фокусі аналізу і там, і тут опиняється етос – простір цінностей, ідеальних об'єктів, які окреслюють коло пріоритетних уявлень людини. Саме цінності закладають – духовно – орієнтаційний фундамент суспільного життя, то однаковою мірою цікавлять і науковців» (2, с. 63-65).

В рамках соціогуманітарного пізнання все більше процес історичного дискурсу розглядається у культурному контексті. Імперативом часу стає контекстуальність – необхідність вивчати будь – яке історичне явище у контексті того соціокультурного середовища, яке його породило.

На постсоціалістичному просторі Україна належить до країн з найбільш тривалим транзитом. Фактично наша країна знаходиться між консолідованою демократією і напівавторитарним режимом. На думку більшості дослідників, транзит є концептом, що відноситься до змін політичного режиму який має не тільки початок, але і закінчення. Інколи його трактують як синонім трансформації, або переходу, тобто це залежить від значення яке вкладають в ці поняття різні автори.

Трансформація, як концепт, використовують стосовно об'єктів зі складною структурою, що суттєво змінились і, як правило, в кращий бік. Траєкторія суспільно – політичних трансформацій в Україні має тривалий період і в певні відрізки часу носить менш визначений характер порівняно з країнами в яких транзит закінчився консолідацією демократії.

Взаємодія соціокультурних процесів особливо актуальна в періоди нестабільності в точках біфуркації. Для України це структурні зміщення та їх розпад, зміни «центр – периферія». В рамках синергетичного підходу перехідні періоди стають полем дослідження проблеми історичних альтернатив, можливостей зміни вектору розвитку, поєднання традицій і модернізацій.

В сучасних умовах науковий дискурс позначених досліджень стає в зоні уваги гуманітарної думки України. Феномен порубіжжя, яке зазначає О. Кривицька, полягає в тому, що в просторі його взаємодії виникають нові форми солідарності соціальних спільнот, формується так би мовити, трансформаційні соціальні мережі. У прикордонних територіях відбуваються процеси нашарування різних соціокультурних маркерів, що впливає на їх «привілейований» статус, забезпечує можливість різноманітних комунікацій.

Пограниччя елементу просторової організації перетворюється на чинники впливу, забезпечуючи нову якість розвитку пограничного соціокультурного

ментального простору. Саме тут на найбільш напружених ділянках культурного простору відбувається вибір подальшої життєвої стратегії людини.

Проблеми асиміляції і акультурації, міжкультурної взаємодії і синтезу стають все більш актуальними і дискусійними. І якщо довгий час увагу звертали на процеси асиміляції, яка призводить до втрати власної культурної специфіки окремих соціальних груп (князі, українська шляхта), то сучасні дослідники акцент зміщують на вивчення перманентної акультурації, яка формує культуру прикордоння. Їх визначає мультикультурність, поява маргінальної людини - своєрідного «культурного гібрида». Будучи процесом взаємовпливу культур, сприйняттям одним етносом культури іншого, акультурація сприяє і порубіжним формам, часто прирікаючи людей на існування в декількох культурних світах одночасно. Такі індивіди відзначаються або, білінгвізмом, мають більш незалежні погляди і широкий вибір, або негативний процес підпорядкування домінуючою групою відчуття соціальної дихотомії, роздвоєності. Активно почав вивчатись і третій варіант, коли соціокультурне середовище транскордонного регіону – це царина, де дві культури переплітаються і де культура, що засвоює простір, комбінує і об'єднує особливості двох культур. І в центрі цього стикання – маргінальна людина, яка бореться за те, щоб бути ключовою фігурою «між двох вогнів» (1, с. 70-72).

Світогляд є широким поняттям, але менш пов'язаний з адаптивними елементами, тому краще за містом використовувати поняття «картина світу». Різні соціальні групи всередині вітчизняної культури в один і той же період мали різні картини світу.

Будучи фундаментальною опорою людського існування картина світу відображає зв'язки людини зі світом, які об'єктивно існують на практиці і в ній закріплюються ті трансформації, яку мають продуктивний характер. Ядро картини світу формують соціокультурні константи, які по суті становлять систему правил сприйняття, мислення, дій. В той же час зовнішнє середовище суттєво впливає і тим самим формує умови для нових проявів людської поведінки. В історії різних соціокультурних – спільнот попередні орієнтації

витіснялись на периферію картини світу і існують у латентному вигляді. Соціокультурні науки розпочали процес осмислення ступеня впливу таких явищ на появу негативізму в політичному житті нашої країни. Дослідники намагаються своїми розробками та рекомендаціями протидіяти розколу суспільства під впливом різних чинників, підкреслюючи, що подібна ситуація суттєво перешкоджає модернізаційним процесам в нашій державі в контексті її цивілізаційного вибору.

Таким чином, здійснюючи соціокультурний аналіз процесів і явищ політичного процесу, розширюємо предметне поле її вивчення. А залучення досвіду дозволяє сформуванню багатовимірний напрям за рахунок синтезу методології та перетину різних підходів. Розширення перспектив науковим пошуком дозволяє виявляти найбільш дієві моделі політичного розвитку, які відповідають потребам індивіда та спільноти. Тим самим, соціокультурний підхід формує теоретично – методологічний аналіз різних стадій та процесів політичної культури їх зв'язків у часі та просторі, це дає змогу підвищувати інтенсивність процесів модернізації, зростання нашого соціуму темпів трансформації українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Калакура Я. та ін. Ментальний вимір української цивілізації. К. : Генеза, 2017. 560 с.
2. Нагорна Л. П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2014. 382 с.
3. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Переклад з нім. В. Кам'янець. Львів : Літопис, 2010. 358 с.

Світлана Олійник,

аспірантка

Науковий керівник – д. політ. н., професор І.О. Кресіна,

Інституту держави і права імені В.М. Корецького

НАН України

ВПЛИВ ЗРОСТАННЯ НЕРІВНОСТІ НА ПОЛІТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ

Як свідчать дані останнього Звіту про нерівність у світі, між громадянами різних країн спостерігається значна нерівність як щодо доходів, так і щодо багатства. В середньому доросла людина отримує €16 700 за рік в 2021 році, а пересічна особа володіє €72 900. За цими середніми показниками приховуються значні відмінності як між країнами, так і в середині країн. Найбагатші 10% світового населення на сьогодні отримують 52% глобального доходу, в той час як найбідніша половина світового населення заробляє лише 8,5%. В середньому індивід з топ 10% глобального розподілу доходу заробляє €87 200 на рік, в той час як особа з бідної половини розподілу доходів лише €2 800 (4).

Глобальна нерівність у добробуті ще більш очевидна, ніж нерівність у доходах. Найбідніша половина світового населення майже не володіє жодним багатством, маючи у своєму розпорядженні лише 2% світового багатства. Водночас найбагатші 10% світового населення володіють 76% усього багатства світу.

При цьому нерівність у доходах і багатстві зростає майже повсюдно, починаючи з 1980-х років. У цей період було проведено низку реформ з дерегуляції та лібералізації економіки, що набули різних форм залежно від конкретної країни. Зазначимо, що цей ріст не був рівномірним: деякі країни пройшли через радикальний ріст нерівності (зокрема США, Росія та Індія), в той час як інші (країни Європи та Китай) мали справу з більш поміркованим зростанням майнових диспропорцій.